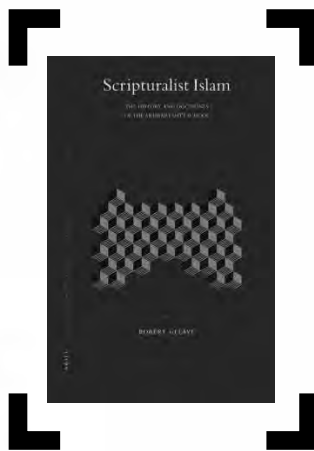

سیستم فکری اخباریان با اصولی که می‌کنند

گفت‌وگو با پروفسور رابرت گلیو؛
نویسنده کتاب تاریخ مکتب اخباری
(برنده جایزه جهانی کتاب سال)

اشاره

به بررسی احوال و شرح حال محمدامین استرآبادی اختصاص یافته است. بررسی آرا و نظرات اصولی و کلامی استرآبادی، موضوع بحث فصل‌های سوم و چهارم است. گسترش اخباری‌گری بعد از نگارش کتاب الفوائد-المدنیة استرآبادی در فصل پنجم مورد بررسی قرار گرفته است. منازعه میان اخباریان و اصولیان و نقدهایی که این دو بر یکدیگر نوشته‌اند، در فصل ششم محوریت افرادی چون شیخ صالح بن عبدالله سماهیجی و بحرانی از جناح اخباریان و دفاع از اخباریان توسط عالمانی چون حسین کرکی مؤلف کتاب هدایة‌الابرار ادامه یافته است. در این فصل، به بیان موارد اختلاف اخباریان و اصولیان با بررسی متون اخباری پرداخته است.

رابرت گلیو، دارای دکترای مطالعات اسلامی از دانشگاه منچستر بوده و در حال حاضر استاد دانشگاه Exeter انگلیس در رشته مطالعات عربی است. او تألیفات گسترده‌ای در حوزه تشیع دارد.

کتاب حاضر، حاصل پژوهش ده‌ساله مؤلف درباره مکتب اخباریان است. نویسنده در این اثر به بحث از شکل‌گیری اخباری‌گری با تکیه بر شخصیت محوری این حرکت در عصر صفویه، یعنی ملامحمد امین استرآبادی پرداخته است. کتاب در ده فصل و سه ضمیمه تدوین شده است. در فصل نخست، به تحول فقه امامیه از عصر غیبت صغری تا روزگار علامه حلی در تحول اصول فقه شیعه اشاره شده و به بررسی تحولات اصولی و نقد عالمان اخباری به او پرداخته شده است. فصل دوم،

اما اکثر اطلاعات مربوط به اخباری‌گری را از متون مربوط به اصولی-گری می‌گیرند. و تمام نقل قول‌های آن‌ها درباره اخباریون از زبان اصولیان است.

روش من بدین‌گونه بود که ابتدا متونی را یافتیم که توسط نویسندگان اخباری نگاشته شد که این متون درباره فهمیدن سیستم فکری ایشان بود. برای دستیابی به این متون، به مدت شش سال در ایران زندگی کردم و نسخه‌های خطی کتاب‌های که خود اخباریون نگاشتند را از کتابخانه‌های این‌جا جمع‌آوری کردم و سپس به پژوهش پرداختم. نخستین هدفم در این تحقیق تبیین نظام فکری اخباریون بود. نیز برای بررسی جریان تاریخی اخباری و گسترش آن، تمام اجازه‌هایی که علمای آنان به شاگردان خود می‌دادند را بررسی کردم، که این اجازه‌ها مانند یک نمودار درختی گسترش این جریان را به خوبی می‌نمایاند.

بنابراین، روش من در این پژوهش ابتدا طرح یک تئوری و سپس پی‌گیری این جریان فکری از متون اصلی وارده از خود اخباریون و تأیید و پشتیبانی این تئوری بوده است.

کتاب ماه دین: چه دستاورد و نتایج جدیدی از این پژوهش یافتید؟

پروفیسور رابرت گلیو: شرق‌شناسان سیستم فقه اخباریان را سطح بالا نمی‌دانستند. دلیل‌شان نیز عدم بهره اخباریون از اجتهاد است. اما باید بگویم که بنده در طی انجام این تحقیق به چند مسائل اصولی درباره اصول دین و اصول فقه از اخباریون به دست آوردم که با مطالعه آن‌ها دریافتم که اخباریون، چنان‌که شرق‌شناسان آن‌ها را احق می‌پنداشتند، این‌گونه نبودند. من از این تحقیق به این نتیجه رسیدم که سیستم فکری اخباریون پایین نبوده است و به نوعی می‌تواند با سیستم فقهی اصولیان برابری کند. برای مثال، اخباریون در موضوع زبان تئوری جدیدی برای فهم اخبار و قرآن مجید داشتند که بسیار قابل تمرکز و جالب است. من در این کتاب به تبیین این تئوری و مقایسه آن با تئوری اصولیان پرداختم.

در پایان، امیدوارم در آینده با احترام بیشتری با این جریان فکری برخورد کنیم. |

کتاب ماه دین: درباره پیشینه مطالعات دینی خود توضیح بفرمایید.

پروفیسور رابرت گلیو: من در دو زمینه در مطالعات اسلامی کار کردم؛ یکی در حقوق اسلامی است و دیگری مطالعات مربوط به تشیع است. در دانشگاه نیز در دو گروه تدریس می‌کنم که یکی راجع به شریعت و فقه است و دیگری، راجع به تشیع است. کتابی که در این‌جا موفق به دریافت جایزه جهانی کتاب سال شد، در موضوع فقه شیعه است که این کتاب، جمع دو زمینه مطالعاتی بنده است.

کتاب ماه دین: انگیزه‌تان از پژوهش در این موضوع چه بوده؟

پروفیسور رابرت گلیو: این نوشتار، خصوصاً درباره علما و اندیشه آنان، به نام اخباری‌گری است که معتقد بودند تنها مرجع علم فقه اخبار وارده از معصومین (ع) است. آن‌ها رأی و اجتهاد را باطل می‌دانستند. جریان اخباری‌گری یک حرکت عظیمی در زمان صفوی بود که مناظراتی نیز در آن زمان با جریان مخالف خود که اصولی‌گری است، داشته است.

من از زمانی که دانشجوی دکتری بودم، جریان اخباری‌گری را پی می‌گرفتم و پرداختن به این موضوع برایم جالب بود. و از آن‌جا که تا به حال کتابی به زبان انگلیسی درباره جریان اخباری‌گری نوشته نشده است و این امر بنده را بر آن واداشت تا پژوهشی در این زمینه داشته باشم و آن را به زبان انگلیسی به چاپ برسانم و در اختیار علاقه‌مندان قرار دهم. گفتنی است، نگارش این کتاب در حدود ده سال به طول انجامید.

کتاب ماه دین: رویکرد و روش شما در انجام این پژوهش چگونه بوده است؟

پروفیسور رابرت گلیو: به نظر من تا به حال نقدهای اجمالی توسط شرق‌شناسان انگلیسی بر این جریان فکری وارد شده است،